

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ
НАУКОВА ЛАБОРАТОРІЯ «ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ ВИХОВАТЕЛІВ»
НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ, ДОКТОРАНТІВ І
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

ОСВІТА МАЙБУТНЬОГО: СТРАТЕГІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ КОНТЕКСТАХ

збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної
конференції молодих учених

Одеса
Видавець Букаєв Вадим Вікторович
2026

DOI: <https://doi.org/10.24195/FutureEducation2026>

УДК 37:502.131.1

О-72

Рекомендовано до друку Вченою Радою
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол № 14 від 28.05.2026 року)

Матеріали друкуються в авторському варіанті

Освіта майбутнього: стратегія сталого розвитку в
О-72 європейському та національному контекстах : збірник
матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції
молодих учених. Одеса : Видавець Букаєв Вадим Вікторович,
2026. 110 с.

УДК 37:502.131.1

©ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО», 2026

*Олена Альбертівна Кудрявцева,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної педагогіки,
Анастасія Олексіївна Єремєєва,
студентка факультету дошкільної педагогіки та психології,
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса*

ВИХОВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ ТА ІНІЦІАТИВНОСТІ У МОЛОДШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ПІД ЧАС САМООБСЛУГОВУЮЧОЇ ПРАЦІ

У сучасній системі дошкільної освіти одним із ключових пріоритетів є формування в дітей базових якостей, як самостійність і ініціативність. Саме вони забезпечують здатність дитини діяти усвідомлено, приймати рішення, планувати власну діяльність, нести відповідальність за її результати. Ці якості мають особливе значення у період молодшого дошкільного віку, коли закладаються основи особистісного становлення та соціальної активності.

Мета статті: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити виховання самостійності та ініціативності у дітей молодшого дошкільного віку під час самообслуговуючої праці.

Трудове виховання дошкільників розглядали: А. Є. Іншаков, І. А. Княжева, А. Є. Колесник, М. А. Машовець, А. С. Микуліна, Л. М. Пісоцька, А. В. Сухар, Л. А. Штефан, В. В. Яковенко, М. І. Ярославцева та ін.

Трудове виховання розглядається О. Д. Літченко та Є. Е. Корнієнко як система виховних впливів, що передбачає залучення дітей дошкільного віку до трудової діяльності з метою їх загального розвитку [5].

Л. В. Зданевич, Т. О. Атрощенко, В. В. Розгон стверджують, що виховання самостійності – цілеспрямований та систематичний процес формування умінь та навичок планування та виконання дитиною дошкільником різних видів діяльності без керівництва дорослого [4].

В. В. Агіляр Туклер зазначає, що ініціативність – якість особистості, що виявляється в її прагненні та вмінні ініціювати справи і вчинки, активно їх реалізовувати та залучати до цього інших [1].

Л. І. Балала акцентує, що проблемні кейси є доречними під час розвитку самостійності та ініціативності дошкільників [2].

О. І. Чекан, Н. Панюшик розглядають сюжетно-рольові ігри як дієвий засіб формування ініціативності у дітей дошкільного віку [6].

Т. С. Гужанова, Н. М. Грамотун наголошують, що виховання навичок самообслуговування дітей дошкільного віку є запорукою успішної подальшої соціалізації дитини, інтеграції у соціальне життя, навчання основ самостійної праці, вияву до неї інтересу, опанування певними навичками і вміннями [3].

Погоджуємося зі вченими та вважаємо самообслуговуючу працю доцільним засобом під час виховання самостійності та ініціативності у дітей молодшого дошкільного віку. Дослідження проводилося на базі Одеського закладу дошкільної освіти № 310, у молодших групах четвертого року життя, у якому взяло участь тридцять вихованців.

Показники вихованості самостійності та ініціативності: наявність позитивного ставлення до побутових дій, бажання брати участь у простих дорученнях, прагнення самостійно долучатися до колективної праці групи, уміння правильно та послідовно виконувати основні побутові операції (одягатися, складати іграшки, користуватися столовими приборами), здатність діяти без нагадувань або з мінімальною допомогою дорослого, уміння доводити розпочату дію до завершення, здатність долати труднощі під час самообслуговування, прояви ініціативи у виборі способу дії, рівень самоконтролю і відповідальності за результати власної праці.

Для визначення рівнів вихованості самостійності та ініціативності було розроблено шкалу оцінювання: 3 бали – дитина упевнено, послідовно та без зайвих заохочень здійснювала дії відповідно до вікових норм; 2 бали – дитина виконувала дію переважно правильно, але потребувала епізодичних нагадувань або допомоги дорослого; 1 бал свідчив про нестійкість навички: дитина могла виконати дію лише при значній підтримці або після багаторазового стимулювання; 0 балів фіксувалося за відсутності показника або за неможливості дитини виконувати дію навіть із допомогою дорослого.

Було виокремлено 3 рівні вихованості самостійності та ініціативності.

Високий рівень вихованості самостійності та ініціативності (19-27 балів) характеризувався стійким позитивним ставленням до побутових дій: діти демонстрували охочість долучатися до самообслуговування, виявляли задоволення від виконання умивання, одягання, прибирання і сприймали ці дії як природну частину свого щоденного життя. Бажання брати участь у простих дорученнях проявлялося без зовнішнього спонукання: дитина самостійно пропонувала допомогу, обирала доручення або ініціювала їх виконання. Прагнення долучатися до колективної праці групи також було вираженим – діти самостійно приєднувалися до спільних завдань, проявляли активність і намагалися бути корисними одноліткам. Уміння виконувати побутові операції відзначалося правильністю, акуратністю та послідовністю: дитина чітко знала, у якій послідовності одягатися, як

складати іграшки, правильно користувалася столовими приборами. Дії здійснювалися без нагадувань або з мінімальним словесним підкріпленням. Завжди простежувалося доведення розпочатої справи до кінця, що супроводжувалося зосередженістю та відповідальністю. У ситуаціях виникнення труднощів діти прагнули подолати їх самостійно – шукали інший спосіб, повторювали дію або звертали увагу на помилки. Прояви ініціативи у виборі способу дії були регулярними: дитина шукала власний варіант виконання завдання, пропонувала нові рішення. Самоконтроль був розвинений: вихованці оцінювали результат праці, помічали недоліки та коригували власні дії.

Середній рівень вихованості самостійності та ініціативності (10-18 балів) проявлявся у вибіркового позитивному ставленні до побутових дій. Діти переважно погоджувалися брати участь у самообслуговуванні, проте охочість змінювалася залежно від ситуації, настрою або складності завдання. Бажання виконувати прості доручення було наявним, але не завжди стійким – іноді дитина бралася до дії самостійно, іноді очікувала нагадування. Участь у колективній праці також мала ситуативний характер: вихованці могли приєднатися до групового завдання, але не завжди проявляли активність або доводили його до завершення. Побутові операції виконувалися частково правильно, проте спостерігалися порушення послідовності, пропуски окремих дій або потреба в додатковому показі. Дитина могла діяти без допомоги дорослого, але часто потребувала словесної підтримки чи повторного нагадування. Доведення дії до завершення також було нестійким: при виникненні труднощів активність знижувалася, і дія могла бути перервана. Труднощі долалися не завжди – інколи дитина робила спробу продовжити завдання, інколи відмовлялася. Ініціативність виявлялася переважно в знайомих ситуаціях, а у складніших діях діти чекали вказівок. Самоконтроль проявлявся непослідовно: дитина могла помітити окремі недоліки, але не завжди намагалася їх виправити.

Низький рівень вихованості самостійності та ініціативності (0-9 балів) характеризувався несталим або негативним ставленням до побутових дій. Діти часто уникали самообслуговування, виявляли небажання брати участь у діях, що потребують зусиль або відповідальності. Бажання виконувати прості доручення майже не проявлялося: дитина рідко обирала завдання самостійно і зазвичай очікувала, що дорослий виконає його замість неї. Участь у колективній праці була мінімальною – діти або не долучалися, або відмовлялися від виконання. Уміння виконувати побутові операції були несформованими: дії здійснювалися повільно, у неправильній послідовності, із значною кількістю помилок. Дитина не могла діяти самостійно без активної допомоги дорослого. Доведення дії до завершення зазвичай не відбувалося – дитина припиняла дію або переключалася на іншу діяльність. Труднощі не долалися: діти швидко втрачали інтерес, не робили

спроби повторити дію чи знайти спосіб її завершення. Ініціативність була майже відсутньою – діти не пропонували власні варіанти виконання завдань і не починали діяти без дорослого. Самоконтроль був низьким: вихованці не помічали результату, не реагували на неточності, а зауваження дорослого часто ігнорували або сприймали емоційно.

Для діагностики показників застосовувалися методики: спостереження, завдання «Маленькі помічники», «Чи можу я зробити це самостійно».

На констатувальному етапі експерименту отримано такі результати: у групі «Равлики» низький рівень був у 7 вихованців (47%), середній рівень – 6 дітей (40%), високий рівень – у 2 вихованців (13%). У групі «Сонечко» результати є дещо кращими: низький рівень вихованості самостійності та ініціативності був у 5 дітей (33%), середній рівень – 6 вихованців (40%), високий рівень – 4 дітей (27%). Група «Равлики» є експериментальною, бо у ній більше дітей з низьким рівнем, менше дітей з високим рівнем.

На формувальному експерименті було розроблено систему занять із елементами самообслуговуючої праці: «Маю порядок у своїй шафіці», заняття з формування навички самостійного добору та послідовного одягання верхнього одягу перед прогулянкою, заняття з формування навички самостійного сортування та впорядкування іграшок у груповій кімнаті, заняття з формування навички складання ліжка після денного сну, заняття з формування навичок самообслуговування після занять з продуктивної діяльності.

Контрольний експеримент показав, що в експериментальній групі: високий рівень вихованості самостійності й ініціативності був у 6 дітей (40%), середній рівень – у 7 дітей (47%), а низький рівень – у 2 дітей (13%). Значна частина дітей перейшла на середній і високий рівні, що підтвердило ефективність методики. У контрольній групі: високий рівень мали 4 дітей (27%), середній рівень – 6 дітей (40%), низький рівень – 5 вихованців (33%).

Позитивна динаміка, зафіксована в експериментальній групі, підтверджує, що спеціально організована самообслуговуюча праця є ключовою умовою ефективного виховання досліджуваних якостей. Перспективою подальших досліджень є трудове виховання дітей середнього дошкільного віку під час господарсько-побутової праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агіляр Туклер В. В. Ініціативність дитини дошкільного віку як психолого-педагогічна проблема сучасності. *Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки*: матер. VI щорічної Всеукр. наук.-практ. конф., 21 квітня 2016 р. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2016. С. 77–84.

2. Балала Л. І. Проблемні кейси – ефективний засіб для розвитку самостійності та ініціативності дітей. *Ціннісні орієнтири в сучасній освіті: теоретичний аналіз та практичний досвід*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 10 листопада 2022 р., м. Дніпро: КЗВО «ДАНО» ДОР», 2022. С. 5–12.

3. Гужанова Т. С., Грамотун Н. М. Виховання навичок самообслуговування дітей молодшого дошкільного віку. *Інноваційні процеси в дошкільній освіті: теорія, практика, перспективи*: зб. наук. праць / за ред.: О. О. Максимової, М. А. Федорової. Житомир: ФОП Левковець, 2022. Ч. 1. С. 40–43.

4. Зданевич Л. В., Атрошенко Т. О., Розгон В. В. Виховання самостійності у дітей дошкільного віку як проблема вітчизняних та зарубіжних наукових студій. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Випуск 69. Том 1. С. 219–223.

5. Літченко О. Д., Є. Е. Корнієнко Самооцінювання якості діяльності ЗДО з трудового виховання дітей за шкалою ECERS-3. *International scientific journal «Grail of Science»*. 2021. № 9. С. 352–356.

6. Чекан О. І., Панющик Н. Сюжетно-рольова гра як засіб формування ініціативності у старших дошкільників: теоретичні аспекти. *Сучасні освітні технології у підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти*: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції, 25 жовтня 2024 р. Івано-Франківськ: НАІР, 2024. С. 152–156.

ЗМІСТ

Oleksii Lystopad EUROPEAN EDUCATIONAL POLICY ON SUSTAINABLE DEVELOPMENT AS A BENCHMARK FOR THE MODERNIZATION OF UKRAINE'S NATIONAL EDUCATION SYSTEM.....	3
Гуданич Н. М. РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ ІНІЦІАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗДО.....	7
Листопад Н. Л. ВНУТРІШНЯ СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ: ПЕРЕВІРКА ВАЛІДНОСТІ ТА НАДІЙНОСТІ ДІАГНОСТИЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ.....	10
Мардарова І. К. ПЕДАГОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У СВІТЛІ ІДЕЙ Я. А. КОМЕНСЬКОГО.....	14
Савченкова М. В. SOFT SKILLS ТА КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	19
Дончак Т. А. ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ДИТИНИ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ВАЖЛИВИЙ ПОКАЗНИК ЇЇ ГОТОВНОСТІ ДО НАВЧАННЯ В НУШ.....	23
Колода Ю. Б. СТЕАМ-ТЕХНОЛОГІЇ У ПРАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	26
Кудрявцева О. А., Бузлаєва А. О. ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ПЛАНЕТУ ЗЕМЛЯ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ТЕХНОЛОГІЇ РЕДЖІО ЕМІЛІЯ.....	31
Кудрявцева О. А., Лігуша Р. О. ОПТИМІЗАЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ П'ЯТОГО РОКУ ЖИТТЯ ЗАСОБАМИ ТЕХНОЛОГІЇ МАКАТО ШИЧІДА.....	36
Кудрявцева О. А., Єремєєва А. О. ВИХОВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ ТА ІНІЦІАТИВНОСТІ У МОЛОДШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ПІД ЧАС САМООБСЛУГОВУЮЧОЇ ПРАЦІ.....	41